

Co se stalo s těly hrdinů?

Rozhovor s Jaroslavem Čvančarou

JAN VAJSKEBR

I po 75 letech se stále objevují nová fakta a otázky týkající se dramatických okolností heydrichiády. Boj v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze 18. června 1942 je pro mnohé z nás příkladem opravdového vlastenectví a hrdinství a jedním z největších naplnění mravního vzoru. Sedm statečných parašutistů má pomníky v našich srdcích, nemají však žádný hrob, ani ten symbolický. Vzdáváme jim úctu, ale co víme o osudu jejich tělesných ostatků? Proslýchalo se, že leží na Ďáblickém hřbitově, jindy zase, že v německém anatomickém ústavu. Že hlavy obou vykonavatelů atentátu na Heydricha, včetně pěti lebek ostatních vojáků, skončily ve strašnickém krematoriu, jindy zase, že neměly být zničeny, protože v případě, že by Němci vyhráli válku, se měly stát exponáty v některém z lékařských depozitářů třetí říše. I přes pochurnost tématu jsou to otázky nanejvýš oprávněné. K dané problematice nám poskytl rozhovor badatel Jaroslav Čvančara, který se protinacistickému odboji dlouhodobě věnuje.

Můžete prosím shrnout výsledky dosavadního bádání na tomto poli?

Již v prvních týdnech po válce začali lidé z hlavního štábu ministerstva národní obrany a vytvářejícího se Sboru národní bezpečnosti pátrat po ostatcích parašutistů, ale brzy se kvůli absenci faktů dostali do slepé uličky. Šetření nebyla a ani nemohla být důsledně provedena také proto, že si různé instituce, především zpravodajské, chránily svá tajemství. Navíc po únoru 1948 přišly jiné priority, především politické. V šedesátých až osmdesátých letech se sice situa-

ce začala měnit, jenže svým dílem k různým dezinformacím přispěli určití svědci sledující své místo na slunci.¹ Někteří publicisté, zvláště ti zahraniční, pak nekriticky přebírali jejich údaje. Mnohé nejasnosti týkající se heydrichiády nejsou uspokojivě zodpovězeny dodnes. Patří mezi ně právě i osudy tělesných ostatků československých parašutistů.

Čím to, že vás osobně začalo zajímat, co se s nimi vlastně stalo?

Mojí příbuzní z širší rodiny, manželé Prokúpkovi a Václav Čvančara, se stali oběťmi heydrichiády. Proto

jsem se zajímal o všechny okolnosti a souvislosti. Měli jsme doma knihu od Jaroslava Andrejse², v níž byly fotografie mrtvých parašutistů. Jako dítě mne děsily, ale v dospělém věku jsem si začal klást otázky: Byly jejich ostatky zničeny, spáleny, nebo byly tajně zakopány? Chtěl jsem znát odpovědi. Až v roce 1986 se mi dostalo do rukou jedno z čísel časopisu *Signál*, v němž byl zajímavý rozhovor s bývalým vrchním kriminálním inspektorem Miloslavem Nečáskem³. Protože bylo zřejmé, že zná do detailů policejně-soudní „technologie“ pohřbívání, navštívil jsem jej. Nakonec jsme

- 1 Jedním z nich byl středoškolský učitel Ladislav Vaněk (1906–1993). Jako čelný představitel ilegální sokolské organizace Jindra byl zatčen Gestapem v září 1942. Poválečnými rozporupnými výpověďmi se zařadil mezi problematické svědky.
- 2 Jaroslav Andrejs (1908–2002), český spisovatel. Pod pseudonymem Jan Drejs zpracoval v roce 1946 pro časopis *Květen* na pokračování seriál *Pozor, je to Heydrich!* a o rok později, jako první autor, vydal strhující příběh *Za Heydrichem stín* (Naše vojsko, Praha). Po únoru 1948 byl na „indexu“ a k heydrichiádě se směl vrátit knihou *Tři cesty k smrti. Zánik skupiny ZINC* (Mladá fronta, Praha) až v roce 1968. V roce 1997 pak vydal svou poslední knihu *Smrt boha smrti. Legendy a skutečnost kolem atentátu na Heydricha* (Jota, Brno).
- 3 Miloslav Nečásek (1910–1996). V roce 1941 byl jako policejní agent přeložen na pražské policejní oddělení K II/5 – komisariátu pro vyšetřování válečné lichvy. Z titulu své funkce docházel do české části Ústavu soudního lékařství s úkolem pátrat, zda zřízenci neokrá-

se sprátelili tak, že k nám chodil do rodiny, a dokonce jsme si tykali.

Jaký vlastně byl Miloslav Nečásek?

Nečásek byl neobyčejně vlídný člověk se smyslem pro humor, jenž se nedal zlomit ani stíny své profese. Několikrát jsem s ním navštívil jeho známé. Za okupace často docházel za soudním lékařem prof. Františkem Hájkem⁴, seznámil mě s patologem prof. Jaromírem Tesařem, s tehdejšími medikem (později známým antropologem) Emanuelem Vlčkem a s bývalým pitevním zřízencem Václavem Brunou. Od nich jsem se dozvěděl řadu důležitých údajů. Přednosta Ústavu soudního lékařství Fakulty všeobecného lékařství Univerzity Karlovy v Praze ve Studničkově ulici doc. MUDr. Přemysl Strejc, CSc., projevil o naše téma nevšední zájem, nejen proto, že se v době heydrichiády narodil, ale i proto, že se s Nečáskem, jehož si vážil, dobře znal. Dozvěděl jsem se, že protokoly se archivují již od konce 19. století a kromě nich se vedla ještě tzv. Hlavní kniha, kam se psala diagnóza a číslo pitevního protokolu. Když jsme tam byli s Nečáskem, byl archiv deponován ve sklepení kvůli nějaké havarijní situaci a bylo nutné chodit s rouškou na obličeji. Některé protokoly a knihy byly provizorně uloženy v dětských rakvičkách. Doc. Strejc nám německé kopie pitevních protokolů parašutistů nakonec poskytl (viz s. 39). Pro další bádání se staly mimořádně cenným dokumentem. Pomohly upřesnit leckterý detail. Například daly jednoznačnou odpověď na to, jak a kde jednotliví parašutisté vlastně zemřeli. Na základě popisu oblečení bylo možné identifikovat obleky uložené v Armádním muzeu v Praze na Žižkově. Nebo že na jedné, již něko-

Jedna ze schůzek zainteresovaných. Zleva kriminalista Miloslav Nečásek, antropolog Emanuel Vlček, Jaroslav Čvančara a opavský stomatolog MUDr. Miroslav Kozelský.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

likrát publikované fotografii není na nosítkách mrtvé tělo Josefa Gabčíka, ale tělo Jana Milíče Zelenky. No a samozřejmě tyto dokumenty přinesly informace o fyzické zdatnosti, zdravotním stavu a zranění parašutistů. Vnesly do celé problematiky mnoho světla, protože jde o svědectví přesné a naprosto spolehlivé.

Jak nyní víme, žádný z parašutistů nebyl usmrčen nepřátelskou střelbou, nýbrž sami se zabili výstřelem do hlavy, přičemž dva z nich navíc požili jed...

Je to tak! Po dvou hodinách urputného boje parašutisté ukončili své životy vlastní rukou. Až na rtm. Jana Kubiše. Ten nezemřel na průstřel hlavy, ale následkem vykrvácení z mnohačetných poranění způsobených střepinami granátů. Spolu

s čet. asp. Josefem Bublíkem, jenž také jevil známky života, byl Němci neprodleně převezen do lazaretu SS v Praze-Podolí. Ovšem Bublík zemřel cestou a Kubiš v nemocnici, asi dvacet minut po něm. Pokus zachovat alespoň některého z nich při životě Němcům nevyšel. Těla obou pak byla uložena zpět k ostatním na roh Resslovy a Václavské ulice.

Jak Němci zjišťovali totožnost mrtvých?

Po boji, kolem poledne, byla těla parašutistů na oltářních koberecích vynesena z kostela a položena na chodník u zdi Resslovy a Václavské ulice. Mimořádnost situace potvrzovali svou účastí vedoucí SD v Protektorátu Čechy a Morava Horst Böhme, vedoucí řídicí úřadovny Gestapa v Praze Hans-Ulrich Geschke, velitel Waffen-

dají mrtvé o zlaté zubní korunky, což se často stávalo. Po válce se jako vrchní kriminální inspektor stal šéfem pražské „mordparty“. V padesátých letech odešel do důchodu.

4 František Hájek (1886–1962). V roce 1943 byl nacisty vyslán jako člen mezinárodní komise do Smolenska, kde se podílel na vyšetřování katyňského masakru. Po válce vydal brožuru, kde dosavadní fakta relativizoval. Po únoru 1948 spolupracoval s StB. Pitval mj. tělo Jana Masaryka, u něhož pravděpodobně zfalšoval pitevní nález.

-SS v Protektorátu Čechy a Morava Karl von Treuenfeld, dokonce i státní tajemník K. H. Frank. Za přítomnosti zatčených – spolupracovníků parašutistů Hany Krupkové, Ati Moravce, manželů Josefa a Marie Svatošových a parašutistů Karla Čurdy a Viliama Gerika – se uskutečnila improvizovaná identifikace mrtvých. Podle poválečných výpovědí Čurdy a Krupkové prý ovšem na dlažbě leželo nikoliv sedm, ale osm těl. Na místo bylo totiž dopraveno ještě neidentifikované tělo Jana Milíče Zelenky.⁵ Němci si přesto stále nebyli jisti totožností mrtvých. Proto následovalo několik dalších identifikací, podle toho, koho Gestapo právě zatklo. Ty probíhaly v budově německého Ústavu soudního lékařství a kriminalistiky⁶ ve Velké pitevně, ale také v chladírně ve sklepě.

Bývalý pitevní zřízenec Václav Bruna mi 5. ledna 1989 sdělil: *Když přišli Němci, zabrali veškeré prostory na soudním a na patologii, kde nám nechali jen malou část. Měli od všeho klíče, takže volně na soudní jsme nemohli, natož do pitevny. [Dne] 18. června 1942, někdy odpoledne, přivezli mrtvé parašutisty, nosili je na nosítkách, dolů do přízemí, kde byla lednice. Při pitvě jsem nebyl. Pouze když se prováděla identifikace, tak jsem musel pomáhat nosit těla do Velké pitevny. Jeden člověk sem byl přivlečen v bačkorách, jiný nechtěl vypovídat, strčili ho do vedlejší místnosti a patrně zfackovali, neboť za chvíli se vrátil celý červený.*

Již 19. června 1942 byli do zmiňovaného ústavu přivezeni z Brna velitel skupiny Zinc npor. Oldřich Pechal, člen operační skupiny Bivouac Jindřich Čoupek a současně také Václav a Hana Krupkovi. Právě Václav Krupka mi o tomto zážitku sdělil: *Asi čtvrtý den po svém zatčení jsem byl odvezen ještě s dvěma neznámými muži do sklepení budovy v nynější*

Padlí parašutisté byli z kostela sv. Cyrila a Metoděje vyneseni na koberečích na nároží Resslovy a Václavské ulice. V autech dorazila elita SD a Gestapa. Vedoucí i jejich zástupci, úředníci jednotlivých referátů, téměř kompletní III. oddělení německé Tajné státní policie.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Studničkově ulici. Nejdříve jsem si myslel, že nás zde zastřelí. Ale jednoho po druhém nás zavedli do vykachlikované místnosti, kde na zemi leželo sedm těl.

Některá byla v mokrých šatech. Až později jsem se dozvěděl, že to bylo od vody, kterou čeští hasiči z příkazu německé policie při dobývání chrámu

5 Syn řídicího učitele Jana Zelenky Hajskeho, jenž se otrávil 17. 6. 1942 kolem 22. hodiny večerní v tzv. Husově háji v Záběhlicích, nad domem čp. 1730. V noci na 18. 6. 1942 byl převezen do německého Ústavu soudního lékařství.

6 Německý Ústav soudního lékařství a kriminalistiky v Praze (Institut für gerichtliche Medizin und Kriminalistik der Deutschen Karls-Universität in Prag) v Presslově ulici (dnes Studničkova 4) vznikl po uzavření českých vysokých škol, respektive po uzavření Univerzity Karlovy z českého Ústavu soudního lékařství.

Co odhalily pitevní protokoly?

Těla parašutistů byla registrována a označena římskými čísly I–VII. Tři, kteří bojovali na kůru, dostali čísla V–VII, zbylí čtyři, kteří bojovali v kryptě, pak čísla I–IV. Všechna těla nebyla ještě s jistotou identifikována, například těla s označením I (Jan Hrubý), II (Jaroslav Švarc) a VII (Josef Bublík). Přesto vedení hlavní úřadovny německé Tajné státní policie nařídilo standardní pitvy. Proběhly ve dnech 23. až 26. června 1942 a byly provedeny přednostou německého ústavu prof. MUDr. Güntherem Weyrichem a asistentem MUDr. Wilhelmem Steffelem. Tím, že se originály protokolů nesoucích čísla 548–554/1942 zachovaly, můžeme konstatovat:

Tělo č. I Jan Hrubý. Protokol č. 548. Pitván 26. 6. 1942. Výška 160 cm, váha 57 kg. Oblečení: tmavomodrý oblek s dlouhými kalhotami, dvoje trikotové spodky s dlouhými nohavicemi, krátké trikotové kalhoty, bílý sportovní nátláčník, dvě trikotová trička, bílé ponožky, černé polobotky. Zemřel následkem průstřelu hlavy a mozku. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Jedná se proto o sebevraždu. Projektil u levé temenní kosti opustil lebku. Pistole byla ráže 7.65 mm.

Tělo č. II Jaroslav Švarc. Protokol č. 549. Pitván 24. 6. 1942. Výška 168 cm, váha 64 kg. Oblečení: tmavomodrý oblek, hnědý vlněný pulover, modrá tepláková bunda, fialový vlněný nátláčník, dlouhé proužkované spodky, modré trenýrky, šedohnědé ponožky, černé polobotky. Zemřel následkem průstřelu hlavy a mozku do pravého spánku pistolí ráže 6.35 mm. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Jednalo se rovněž o sebevraždu. Zápach po hořkých mandlích v mozku a žaludečním obsahu značí, že těsně před smrtí požil jed obsahující kyanovodík, který však již nestačil působit.

Tělo č. III Josef Gabčík. Protokol č. 550. Pitván 23. 6. 1942. Oblečení: hnědá tepláková souprava, pyžamové kalhoty, světlemodré spodky a trenýrky, dva vlněné pulovery, modře kostkovaná košile. Hlava nebyla pitvána, proto u Gabčíka chybí údaj o výšce a váze, rovněž schází údaj o ráži pistole. Pouze je uvedeno, že se zastřelil ze silně průrazné zbraně. Popis místa vstřelu a výstřelu na obou spáncích bez uvedení ráže pistole. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Projektil vyšel ven v levé spánkové krajině.

Tělo č. IV Josef Valčík. Protokol č. 551. Pitván 25. 6. 1942. Výška 169 cm, váha 69 kg. Oblečení: tmavomodrý župan, šedě a hnědě proužkované sako, šedé kalhoty – pumpky, růžová košile, trikotové spodky, tmavomodrý, hnědý pulover, šedé ponožky. Původně světlé hnědé vlasy a knír, černě obarvené. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Jedná se proto o sebevraždu pistolí ráže 6.35 mm. Prústřel mozku, výstřelové poranění v levém spánku.

Tělo č. V Adolf Opálka. Protokol č. 552. Pitván 25. 6. 1942. Výška 178 cm, váha 67 kg. Oblečení: tmavomodré teplákové kalhoty, růžová košile, hnědý, vlněný svetr. Četná povrchová zranění kovovými střepinami granátů, zlomenina pravé pažní kosti. Zemřel následkem průstřelu hlavy pistolí ráže 6.35 mm. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Jedná se proto o sebevraždu. Projektil zůstal v krajině levého spánku. Krátce před výstřelem požil kyanovodík, jehož smrtící účinek se již nestačil projevit.

Tělo č. VI Jan Kubiš. Protokol č. 553. Pitván 23. 6. 1942. Zemřel v důsledku vykrvácení a smrt nastala vlivem četných zranění způsobených střepinami ručních granátů. Hlava nebyla pitvána. Při svlékání těla našel pitevní zřízenec Josef Pánek náprsní tašku, v níž byl obrázek sv. Antonína. Kolega Vojtěch Šustek v prvním díle monumentální edice *Atentát na Reinharda Heydricha* publikoval české překlady německých dokumentů*, z nichž vyplývá, že na základě zjištění tzv. Zvláštní komise pro vyšetřování atentátu v čele s Heinzem Pannwitzem byla již 20. června 1942 sestavena první podrobnější zpráva, která byla zaslána říšskému vůdci SS Heinrichu Himmlerovi a prostřednictvím vedoucího Hitlerovy kanceláře Martina Bormanna i samotnému „Vůdci“. V bodě VII/6 se mimo jiné uvádí: *MUDr. Steffel zjistil u Kubiše jak jizvu po operaci slepého střeva, tak i abnormální polohu malíčku na levé noze. Dále jsou u něho zánětlivé jizvy čerstvě zahojených ran, způsobených úlomky bomby 27. 5. 1942, které jsou podle názoru Steffela asi 24 dny staré.*

Tělo č. VII Josef Bublík. Protokol č. 554. Pitván 26. 6. 1942. Výška 185 cm, váha 84 kg. Oblečení: tmavomodré kalhoty, dlouhé trikotové, světlemodré spodky. Příčina smrti: četná poranění obou holení kovovými střepinami, roztržena levá noha a pravá holenní kost, zranění pravé strany krku střepinami ručního granátu. Zemřel následkem průstřelu hlavy pistolí 6.35 mm. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Projektil zůstal vězet v levém spánku. Zbraň přiložil k spánku nížko a šikmo, takže výstřel byl lokalizován výše, až na levé temenní kosti.

* ŠUSTEK, Vojtěch (ed.): *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů*, sv. 1 a 2. Scriptorium, Praha 2012 a 2014.

**Institut
für gerichtliche Medizin und Kriminalistik der Deutschen Karls-Universität in Prag.
DIREKTOR: PROF. DR. MED. GÜNTHER WEYRICH.**

O P I S .

*Obduktions-Protokoll.*Nr. 550 Jahr: 1942

Ger. Nr.
gegen
SS

aufgenommen am 23. Juni 1942
durch Ass. Dr. Steffel, Prof. Dr. Weyrich
im Auftrage der Geheimen Staatspolizei Prag

Der Leiche

Name Leiche Nr. III. / Gabčík /
Beruf, Stand
Alter u. Volkszugehörigkeit ca 25 Jahre, tschechisch
Auffindungsort
Zeit des Todes 18. Juni 1942
Angebliche Todesart
(Klinische Diagnose)

Anatomische Diagnose: siehe Gutachten

Pitevní protokol Josefa Gabčíka

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

A. Äussere Besichtigung.

1. Die Leiche ist mit folgenden Kleidungsstücken bekleidet: 1 braune Trainingshose, 1 Schlafanzug, 1 hellblaue Unterhose, 1 dunkelblaue Turnhose, 2 Wollpullover, 1 blaukariertes Hemd, das stark mit angetrocknetem Blut beschmutzt ist, 2 Paar Socken.
2. Die entkleidete Leiche ist die eines cca 25-30 Jahre alten Mannes von kräftigem Knochenbau, mittelkräftiger Muskulatur und gutem Ernährungszustand. Die Haut des Körpers und die sichtbaren Schleimhäute blass, die Totenflecke an den abhängigen Körperpartien, ausgedehnt, bläulichrot. Die Glieder totenstarr.
3. In der rechten Schläfengegend ist in den weichen Schädeldecken eine ungefähr 8mm im Durchmesser messende fetsige Durchlöcherung der Haut zu sehen, um welche ein ungefähr 1cm breiter, braunrot vertrockneter Saum zu beobachten ist. Die Haut ist hier in einem Umkreise von einer kleinen Handfläche rötlich bis bläulichrot verfärbt. An der linken Schläfe befindet sich eine ungefähr 7mm messende rundliche Wunde mit Fettschlingen, leicht vertrockneten Rändern. Sonst ist der Kopf und das Gesicht unverletzt, die Kopföffnungen frei, die Augenbänder blass, die Hornhäute leicht getrübt, die Pupillen mittelweit, rundlich. Der Hals mittellang, kräftig, unverletzt, das Brustkorb symmetrisch, breit, gut gewölbt, unverletzt. Die Bauchdecken in Brustkorbhöhe, die Arme und die Beine kräftig, unverletzt. Nach Umdrehen der Leiche sieht man an der rechten Rückenseite zwei bandartige ungefähr 15cm lange braunrot vertrocknete Hautabschürfungen, die auf Einschnitt keine Blutunterlaufung zeigen.

B. Innere Besichtigung.

I. Eröffnung der Brust- und Bauchhöhle.

4. Die Muskulatur von mittlerem Blutgehalt, braunrot, das Unterhautgewebe mässig fettreich. Die Halsorgane werden in der Höhe der Schlüsselbeine durchtrennt und die Halsschlagadern freigelegt, da zur Konservierung des Schädels Formalinlösung in die Halsgefässe injiziert wird.
5. Die Lungen beiderseits frei, das Gewebe stark gebläht, von mittlerem Blutgehalt, trocken, überall lufthaltig. In den Luftwegen und in der Luftröhre kein Inhalt.
6. Das Herz frei im Herzbeutel, so gross wie die Faust der Leiche. Der Herzmuskel zusammengezogen, von fester Konsistenz, am Schnitt von mittlerem Blutgehalt, ohne krankhafte Veränderungen. In den Herzkammern flüssiges Blut in geringer Menge. Der Klappenapparat zart und schlussfähig, die Herzkranzgefässe und die grossen Gefässe zart und elastisch.
7. In der rechten Unterbauchgegend eine alte cca 9cm lange Operationsnarbe nach Blinddarmentfernung. In der freien Bauchhöhle kein Inhalt, das grosse Netz ist im rechten Unterbauch mit der Bauchwand verwachsen. Die Leber normal gross, die Oberfläche glatt, das Gewebe von mittlerem Blutgehalt, mit deutlicher Zeichnung, ohne krankhafte Veränderungen. In der Gallenblase reichlich flüssige Galle, die Schleimhaut zart, die Gallenwege durchgängig. Die Milz normal gross, die Kapsel glatt, das Gewebe von geringem Blutgehalt, follikelreich. Die Bauchspeicheldrüse und die Nebennieren ohne Besonderheiten.
8. Die Nieren in mässig reichlich Fettgewebe gelagert, Kapsel leicht abziehbar, die Oberfläche glatt, das Gewebe von mittlerem Blutgehalt braunrot, von fester Konsistenz, die Zeichnung deutlich. Die

ableitenden Harnwege durchgängig, in der Harnblase ungefähr 100 ccm trüber Harn, die Schleimhaut blass. Das innere Genitale ohne Veränderungen.

9. Im Magen nur einige ccm graubrauner Flüssigkeit ohne auffallenden Geruch, im Dünndarm galliger Brei in geringer Menge, der Wurmfortsatz fehlt, im Dickdarm geformter Kot, die Schleimhaut überall blass, ohne Besonderheiten.
10. Rippen, Wirbelsäule und Becken ohne Verletzungsspuren.

II. Schädelhöhle.

11. Von einer Eröffnung der Schädelhöhle wird Abstand genommen, da der ganze Schädel zwecks Konservierung abgesetzt wird.

G u t a c h t e n .

- I. Bei der Obduktion der Leiche Nr. III./Gabčík/ wurden folgende Befunde erhoben: Einschusswunde in der rechten Schläfe mit Stanzverletzung. Ausschuss in der linken Schläfe. Alte Narbe am rechten Unterbauch nach operativer Entfernung des Wurmfortsatzes. Verwachsung des grossen Netzes mit der Bauchwand.

Von der Eröffnung der Schädelhöhle wurde vorläufig Abstand genommen weil der Schädel in toto konserviert und asserviert wird.

- II. Auf Grund des Obduktionbefundes unterliegt es keinem Zweifel, dass Gabčík infolge Schädel-Gehirndurchschusses gestorben ist. Der tödliche Schuss stammt von einer durchschlagakräftigen Waffe, deren Kaliber derzeit nicht näher bestimmbar ist, die mit an die rechte Schläfe angespresster Laufmündung abgefeuert wurde, wobei das Projektil den rechten Schläfenknochen und das Gehirn in annähernd horizontaler und querer Richtung durchsetzte und in der linken Schläfengegend den Schädel wieder verliess. Der anatomische Befund beweist dass Gabčík sich durch Schädelschuss selbst getötet hat.
- III. Der Tod muss unmittelbar nach der Zufügung der Verletzung eingetreten sein. Auch rechtzeitige und zweckmässige ärztliche Hilfe hätte den Eintritt des Todes nicht hintanhaltend können.
- IV. Die Obduktion ergab keine Anhaltspunkte für das Vorliegen einer Beibringung eines chemischen Giftes vor dem Tode.
- V. Der anatomische Befund beweist, dass Gabčík vor langer Zeit eine operative Entfernung des Wurmfortsatzes mit narbigem Verschluss durchgemacht hat.

Improvizovaná identifikace sedmi čs. parašutistů. Gestapáci přivezli a na chodník položili ještě osmé tělo, a sice neznámého mladíka. Později se ukázalo, že jde o devatenáctiletého Jana Miliče Zelenku (vpravo), od počátku předního spolupracovníka parašutistů.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

[sv. Cyrila a Metoděje] pouštěli do krypty. Byla mi sejmuta pouta, měl jsem si kleknout a rozhrnout jim vlasy... Poznal jsem rotm. Josefa Valčíka. Dále byli k identifikaci přivedeni příbuzní rtm. Jana Kubiše, jeho dívka Marie Kovárníková a její sestra Ludmila Soukupová a také Gabčíkova dívka Anna Malinová. Podobně jako ostatní museli upřesnit identifikaci a dopodrobna o dotýcných vypovídat.

Je patrné, že pro Němce bylo zachování těl parašutistů důležité...

Jak uvádí historik Vojtěch Šustek, vedoucí řídicí úřadovny Gestapa v Praze dr. Geschke ve zprávě z 29. června 1942 určené státnímu tajemníkovi K. H. Frankovi v bodě

č. 12 uvedl: *Ohledáním čtyř mrtvol, vytažených ze sklepa, bylo prokázáno, že žádný z těchto mužů nebyl zabit působením palby Waffen-SS, nýbrž že se všichni zabili tím, že si sami vpálili ránu do hlavy; dva z agentů použili navíc ještě jedu. Z příkazu Gestapa hlavy Kubiše a Gabčíka měly být zachovány i s tvářemi. Nebyly pitvány a byly uchovány jako „mokrý preparáty“ ve speciálních skleněných válcích. Před vlastní pitvou MUDr. Steffel spolu se zřízcem Franzem Vyhnalem provedli nástřik hlav Kubiše a Gabčíka konzervačním roztokem formalínu a alkoholu vpraveným injekčně do krčních cév. Podle svědectví tehdejšího laboranta Václava Bruny vedoucí kladenské venkovní úřadovny Gesta-*

pa Harald Wiesmann kdesi opatřil dvě skleněné dózy vysoké padesát centimetrů. Příslušník III. oddělení pražského Gestapa Josef Chalupský je pak osobně přivezl do ústavu. MUDr. Steffel poté hlavy Kubiše a Gabčíka naložil do konzervačního roztoku. Dózy byly až do dubna 1945 uloženy v uzamčené skříni ve Velké pitevně. Nikdo z Čechů se k nim nedostal. Ostatních pět parašutistů bylo pitváno obvyklým způsobem, tedy i jejich hlavy, které byly rovněž odděleny od těla. Byly zbaveny měkkých tkání a upraveny jako anatomické preparáty. Němci odříznuté lebeční klenby připojili k lebám háčky a dolní čelisti kovovými pružinami.

Existuje fotografie hlav Kubiše a Gabčíka? Publikoval jste několik snímků vypreparovaných lebek pěti parašutistů.

S tím, že by existovala fotka skleněných dóz, jsem se bohužel nesetkal. I když nepochybuji o tom, že si Němci vedli přesnou dokumentaci a že si je i vyfotografovali. Dostat se do Weyrichova a Steffelova království bylo pro Čechy tehdy v podstatě nemožné. Jednu takovou fotografii mi kdysi poslal válečný veterán Vladimír Maděra, ale ukázalo se, že šlo o falzifikát. Jinak existují tři varianty fotografií preparovaných lebek parašutistů. Čeští protektorátní policisté se za pomoci zaměstnanců české části ústavu za značného rizika odvážili je vyfotografovat. Plk. Nečásek mi k tomu řekl: *Zrála v nás poněkud nebezpečná, z dnešního hlediska dost naivní myšlenka, že se hlav Gabčíka a Kubiše ve vhodné době nějak zmocníme a nahradíme je jinými. To se samozřejmě ukázalo jako zcela neuskutečnitelné. Kolega Vladimír Jarý z okresního četnického velitelství v Hradci Králové ale navrhl, abychom zatím vyfotografovali*

MUDr. Wilhelm Steffel

Narodil se 4. 11. 1913 v Moravské Třebové. Od roku 1939 asistent v Ústavu soudního lékařství německé univerzity v Praze. Podobně jako Weyrich, i on měl problémy s morfinismem. „Vědecky“ experimentoval a za tímto účelem dojížděl do koncentračního tábora Mauthausen, kde v pitevně prováděl vivisekce. Když zemřelo jeho vlastní dítě, přinesl jej do ústavu a tělo sám pitval. V květnu 1945 byl příslušníky Revolučních gard dopaden, v cele Malé pevnosti Terezín „spáchal sebevraždu“ oběšením.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

alespoň těch pět vypreparovaných lebek. To bylo reálné, protože na rozdíl od skleněných dóz byly vystaveny v prvním patře, v Malé pitevně, v kovové, zasklené, uzamčené vitrině. Pro akci se mi podařilo získat kolegu, vrchního inspektora z technického oddělení kriminální ústředny, policejního fotografa Bedřicha Pomezného z Bartolomějské ulice. S ním jsem občas docházel do české části ústavu k pitvám. Čekali jsme na nějaký vhodný okamžik, třeba až se německé osazenstvo ústavu sejde na nějaké schůzi či oslavě. Příležitost se naskytla 8. února 1943. Za spoluúčasti dr. Jaromíra Tesaře a zřízence Václava Bruny. S Pomezným jsme vyfotografovali pět lebek parašutistů. Totéž se nám povedlo při další příhodné chvíli. Mám poznamenáno, že to bylo 22. února 1943. I tentokrát měli Němci nějakou poradu. Údržbář, jenž měl klíče od spojovacích dveří, nás vpustil do chodby v německé části. S radostí jsme zjistili, že ve skříni, v níž byly lebky, kdosi zapomněl klíč. Museli jsme jednat opatrně a rychle. Bruna hlídal, jestli někdo nejde. (Existuje ještě třetí snímek, na kterém

je zachycena skříň, v níž byly lebky uloženy.) V lednu 1989 mi uvedené Václav Bruna potvrdil: Ano, podle domluvy jsem stál na okraji chodby. A kdyby hrozilo nebezpečí, měl jsem jako znamení nebezpečí způsobit hluk upuštěním kladiva na dlažbu. Nikdo ale naštěstí nešel. Nečásek s Pomezným přes Velkou pitevnu rychle pronikli do Malé a pořídili několik snímků.

Kam se těla poděla?

Prof. Hájek se domníval, že byla dána do anatomického ústavu pro studijní potřeby německých studentů. Avšak podle prof. Tesaře⁷, prof. Vlčka⁸, plk. Nečásky a zřízence Bruny těla i s histologickými zbytky vždy končila v šachtových hrobech u severní zdi Ďáblického hřbitova. V tomto systému protektorátního pohřbívání se pokračovalo i po roce 1945 a také nějaký čas po únoru 1948. Tedy nejen v případě dekapitovaných ostatků parašutistů. Na Ďáblický hřbitov se v období totalitních režimů dostaly stovky, nebo spíše tisíce nebožtíků. Prof. Tesař mi 4. 10. 1988 mj. sdělil: Již

7 Prof. MUDr. Jaromír Tesař, DrSc. (1912–2004). Na Fakultě všeobecného lékařství Univerzity Karlovy v Praze promoval v roce 1937. V době Protektorátu Čechy a Morava asistent české části Ústavu soudního lékařství. V roce 1946 byl habilitován pro soudní lékařství. V roce 1956 jmenován docentem. V letech 1957–1983 přednosta ústavu a vedoucí katedry soudního lékařství.

8 Prof. MUDr. RNDr. Emanuel Vlček, DrSc. (1925–2006), paleoantropolog zabývající se vývojem člověka v Evropě a výzkumy královských hrobů na Pražském hradě.

v roce 1938 byla u severní zdi na Ďáblickém hřbitově vyhloubena speciální šachta pro „zvláštní účely“, do níž byla tajně a bez zbytečné pozornosti pohřbívána různá náhlá úmrtí, sebevrazi, utonulí, neidentifikovaní a další případy. V době nacistické okupace tam začaly být ukládány rovněž ostatky těch, kteří zemřeli ve věznicích, při přestřelkách, ti, kteří spáchali sebevraždu či zemřeli náhle při výslechu, všichni, u nichž byla policií nařízena soudní pitva. Byli ukládáni do šachet v neohoblovaných rakvích, většinou dvě těla do jedné. Co se týče parašutistů, vím, že identifikace probíhala ve Velké pitevně, ale také v chladírně dole ve sklepech. U samotné pitvy sedmi parašutistů jsem nebyl. Pitevní zřízenec Josef Pánek mně ukázal v chladírně Adolfa Opálku, který na mne, i jako mrtvého, působil dojmem krásného člověka. Byl jsem u pitvy parašutistů Závorky a Jasínka⁹. Hlavy parašutistů byly odvezeny v rámci ukrývání vzácných předmětů, spolu s vzácnými pitevními přístroji, patřícími ústavu. Toto vše bylo na smíchovském nádraží naloženo na nákladní vlak, jenž směřoval do Říše. Slyšel jsem, že byl napaden spojeneckými letadly, ale nikdo to tehdy neproověřoval. Na osud pozůstatků parašutistů z Resslovy ulice jsem nebyl po válce tázán...

Někde v prostoru u severní zdi Ďáblického hřbitova tedy práchnivější zbytky kostí legend českého odboje Václava Morávka, Františka Peltána a Jindřicha Klečky, stejně jako parašutistů Arnošta Mikše (Zinc), Bohuslava Kouby (Bioscop), Josefa Gabčíka (Anthropoid), Jana Kubiše (Anthropoid), Adolfa Opálky (Out Distance), Josefa Valčíka (Silver A), Josefa Bublíka (Bioscop), Jana Hrubého (Bioscop), Jaroslava Švarce (Tin), Františka Závorky (Antimony), Lubomíra Jasínka (Antimony), Alfréda Bartoše (Silver A), Jiřího Potůčka (Silver A), pardubické spolupracovnice Silver A učitelky Lidmily Malé a rovněž statečné Marie Moravcové a čelných představitelů Obce sokol-

Prof. MUDr. Günther Franz Josef Weyrich

Narodil se 6. 7. 1898 v hornorakouském Riedu am Riederberg, okres Tulln. Po anšlusu Rakouska v březnu 1938 vstoupil do NSDAP a SS. Od 1. 9. 1939 šéf německého Ústavu soudního lékařství a kriminalistiky v Praze. Spolu s prof. Hamperlem pitval Reinharda Heydricha a rovněž desítky významných příslušníků českého domácího a zahraničního odboje. V roce 1944 byl povýšen do hodnosti SS-Obersturmführera. Dne 13. 4. 1945 nechal odvézt několik beden s citlivými dokumenty a unikátními předměty, včetně spektroskopů a mikroskopů, a 21. 4. 1945 uprchl s rodinou do Rakouska. V roce 1946 byl ustanoven přednostou Ústavu soudního lékařství ve Vídni, avšak byl zatčen americkou vojenskou policií. Když Čs. komise pro stíhání válečných zločinců ve Wiesbadenu žádala o jeho vydání, byl varován a stáhl se do ústraní. Jakmile rizika pominula, nejprve pracoval v korutanském Klagenfurtu. V roce 1954 byl ustanoven mimořádným a v roce 1960 řádným profesorem. V roce 1966 emeritován, a jmenován ředitelem Ústavu soudního lékařství na univerzitě ve Freiburgu im Breisgau v Bádensku-Württembersku. Ve společenské účtě se dožil sta let. Jako nositel nejtajnějších říšských záležitostí, včetně osudu pozůstatků našich hrdinů. Zemřel 30. 5. 1998.

Foto: Landesarchiv

Zadní vrata části Ďáblického hřbitova, která byla používána při utajovaném pohřbívání

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

⁹ František Závorka a Lubomír Jasínek byli členy operační skupiny Antimony. Oba 16. 1. 1943 v obklíčení Gestapem v Rovensku pod Troskami spáchali sebevraždu.

ské – velitelů úderné skupiny Říjen Jaroslava Pechmana, Jana Zelenky i jeho syna Milíče... Do jam nebyla ukládána vždy celá těla, někdy jen jejich části. Po válce v rámci Mimořádných lidových soudů se v nich ocitla těla popravených zločinců a kolaborantů, například kladenských gestapáků, včetně nejvyšších nacistických pohlavárů K. H. Franka, Kurta Daluegeho apod. Skončili zde i Emanuel Moravec, Karel Čurda a Vilém Gerik. Hromadné šachty sloužily jako odkládiště těl a byli do nich pohřbeni hrdinové i zločinci. Šachet postupně přibývalo, mým odhadem jich mohlo být až dvacet a přestaly se používat v první polovině 50. let.

Kolem Ďáblického hřbitova existuje mnoho záhad i dnes. Ještě za minulého režimu jsem se pokoušel získat nějaké informace, ale pochopitelně s minimálním úspěchem. Pohřební služba hlavního města Prahy, včetně Hřbitovní správy pro Prahu 8 – všichni raději mlčeli doslova „jako hrob“. Na objasnění problému neměli zájem. Nebylo divu, šlo o jeden z citlivých

míst komunistické Státní bezpečnosti. Dodnes mám před očima buldozer, který na inkriminovaném místě počátkem devadesátých let bagroval hluboké jámy. Se zeminou a trávou vymazával navždy kus české historie. Docela by mne zajímalo, kdo k tomu tehdy vydal povolení, kdo to nařídil. V roce 2012, když jsme s televizním štábem České televize žádali o povolení natočit několik záběrů do seriálu *Heydrich – konečné řešení*, nás podrážděný zaměstnanec hřbitova z místa vykázal.

Zachovaly se nějaké německé dokumenty, fotografie či poválečné protokoly s výpověďmi svědků?

Jsou známy snímky fotografa Gestapa, které pořídil krátce po boji na rohu Václavské a Resslovy ulice, včetně mrtvých parašutistů. Určitě nejsou k dispozici úplně všechny. Již v červnu 1942 byla vyhotovena první podrobná zpráva o sedmi parašutistech s jejich pravými jmény a adresami. Kromě řady dílčích dokumentů existuje tzv. Závěrečná

zpráva, kterou vypracoval kriminální komisař Heinz Pannwitz a jež byla určena Himmlerovi a dalším nacistickým pohlavárům. Prostřednictvím vedoucího kanceláře NSDAP Martina Bormanna byla určena i pro Adolfa Hitlera. Jak jsem zmínil, kolega Šustek publikoval nejen řadu německých dokumentů, ale i poválečné výslechové protokoly s bývalými pitevními zřízenci¹⁰ ústavu Josefem Pánkem a Franzem Vyhnalem. Oba vypověděli, že hlavy i lebky byly po celou válku uloženy v budově Ústavu soudního lékařství. Byly tam až do 20. dubna 1945, kdy pro ně přijeli příslušníci Gestapa, naházeli je do jakéhosi pytle a odvezli neznámo kam. Pánek neurčitě tvrdil, že směrem k Barrandovu, což by odpovídalo možná i smíchovskému nádraží, jak zmiňoval prof. Tesař. Výpovědi Pánka a zvláště Vyhnala obsahují ovšem řadu nepřesností. Například Pánek vypověděl: *K zjištění mrtvol byli předvedeni čtyři neznámí muži v průvodu Gestapa a jeden z nich ve svěrací kazajce. Podle předložených fotografií poznávám Čoupeka. Ten ve svěrací kazajce byl oslovován kapitán. Byl vyšší postavy, vlasy blond sestřižené na krátko, byl oteklý, a proto nemohu podati podrobnější popis. Bylo vidět na něm, že prodělal velké duševní útrapy. Byl oblečen v plátěné kalhoty, svěrací kazajku, bos a prostovlasý. S určitostí tvrdím, že měl vlasy světlé. Zuby měl zdravé, výška přes 170 cm, široký v ramenou. Když se ho ptali, zda zná mrtvoly, řekl, že nikoho nezná. Byl bit obuškem, po každé ráně klesl a museli ho stavět znovu na nohy. Při klesnutí dobře jsem si všiml, že měl vlasy světlé. Čoupek poznal z mrtvol dva a tvrdil, že s nimi seskočil někde u Teplic. Podle předložené fotografie poznávám Gerika, který byl malé postavy kudrnatých vlasů a živého chování. Nepoznal však nikoho z mrtvol a bylo s ním velmi slušně zacházeno. Čtvrtý byl střední postavy, měl čepici na hlavě a nepamatují se na něho tak, abych ho mohl popsat. Vím však, že nepoznal nikoho z mrtvol. Hla-*

Pátrání na Ďáblickém hřbitově, druhá polovina osmdesátých let. Zleva Jaroslav Čvančara, Miloslav Nečásek a spisovatel Jaroslav Andrejs. Foto: archiv Jaroslava Čvančary

10 Zařazení dnes odpovídá funkci pitevního laboranta.

Pět vypreparovaných lebek čs. parašutistů v prosklené skříní v Malé pitevně německého Ústavu soudního lékařství a kriminalistiky. Podle výsledků zkoumání antropologa Emanuela Vlčka zleva: Jaroslav Švarc, Adolf Opálka, Josef Bublík, Josef Valčík a Jan Hrubý.

Vpravo: Metoda superprojekce pomohla při identifikaci lebky Jana Hrubého.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

vy byly u nás uloženy až do 20. 4. 1945. V den Hitlerových posledních narozenin [...] asistent Steffel naházal hlavy jednomu gestapákovi do pytle, který je odnesl neznámo kam. Šaty po zemřelých byly většinou tepláky, byly u nás dlouho uschovány a odstranil je Franz Vyhna. Při svlékání Kubiše našel jsem náprsní tašku, ve které byl obrázek sv. Antonína. Jinak byla prázdná.¹¹

Jak tedy mohli Němci na konci války naložit s tělesnými pozůstatky našich hrdinů? Jaký byl jejich poválečný osud? Je pravděpodobné, že jsou stále někde uloženy?

V srpnu 1945 Ředitelství národní bezpečnosti provedlo několik dílčích šetření ohledně osudu hlav. S jednou verzí přišel správce strašnického krematoria František Suchý. Tvrdil, že 25. dubna 1945 přivezl neznámý gestapák dvě nádoby s obsahem deseti hlav. Sám je pak naházal do připravené pece a popel si i sám odvezl. Nebylo možné určit, či hlavy byly spáleny. Že se jednalo o hlavy parašutistů, je však málo pravděpodobné. S největší pravděpodobností šlo o hlavy vlastenců statých v pankrácké „sekyrárně“. Proč by se nacisté zbavovali pozůstatků jejich zničením, když v té době mnozí z nich válku za prohra-

nou ještě nepovažovali? Dle mého názoru je v posledních týdnech války odvezli v rámci ukrytí významných předmětů a archivů. Pak se po nich příliš nepátralo. Vztah k západnímu odboji byl totiž v 50. letech odmítavý, pohrdlivý. V 60. letech byl sice již objektivnější, avšak za normalizace stále ještě převládal negativní slovník. Ostatně, s tím se lze v některých reportážích a článkách setkat dodnes.

Zachránit hlavy hrdinů se tedy nepodařilo, ale zůstaly po nich alespoň zmíněné fotografie. Jak jste ověřil, že jde skutečně o snímky lebek parašutistů?

11 Josef Pánek (1909–?), zapisovatel v české části Ústavu soudního lékařství. Výslechový protokol s J. Pánkem byl pořízen v říjnu 1945 npor. Vladimírem Hrabcem na 2. oddělení hlavním štábu MNO v Praze-Dejvicích (Zvláštní skupina). Uložen je ve Vojenském historickém archivu, ve fondu č. 37.

Lebky Jaroslava Švarce (vlevo) a Josefa Bublíka. Lze spatřit typické pitevní řezy a otvory v krajině spánkové po průstřelu hlavy. Snímky jsou zatím jediným existujícím obrazovým dokumentem o nakládání s těly mrtvých parašutistů. Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Tři zmíněné fotografie preparovaných lebek zůstávají dodnes opravdu jediným obrazovým dokumentem, dokladem tělesných pozůstatků sedmi hrdinů. *Časopis lékařů českých*¹² kdysi otiskl článek již zmiňovaného Ladislava Vaňka, v němž mne zaujala fotografie dvojice lebek s průstřelem v oblasti pravého spánku, vyfotografovaných na stole při pohledu z boku s tím, že se jedná o Kubiše a Gabčíka. Jenže z pitevního protokolu vyplývalo, že umírající Kubiš se zastřelil nestabil. Komu tedy lebky patřily? Když jsem Nečáskovi sdělil své pochyby, někdy na konci roku 1987 mne zavedl ke svému příteli Emanuelu Vlčkovi, jehož jsme požádali, aby se pokusil o identifikaci lebek zobrazených na fotografiích. Právil, že téma jej velice zajímá, ale aby mohl zahájit výzkum a posoudit stomatologický nález, vyžádal si pitevní protokoly a hlavně veškeré dostupné fotografie parašutistů, kde jejich ústa byla pootevřena a chrup byl alespoň částečně odkryt. Když se podařilo

fotomateriál shromáždit, metodou superprojekce vše v detailech nazvětšoval a navzájem porovnal. Konstatoval, že se jedná o lebky Jaroslava Švarce a Josefa Bublíka. Podobnou, antropologickou a soudně lékařskou metodou prof. Vlček stanovil, že na třetím snímku pěti lebek jsou zleva doprava Jaroslav Švarc, Adolf Opálka, Josef Bublík, Josef Valčík a Jan Hrubý. Prodloužené horní řezáky byly u Jana Hrubého zvláště charakteristické.

Hlavy parašutistů tedy příslušníci Gestapa odvezli, a byť existuje řada hypotéz, doposud se je nepodařilo objevit.

Zda jsou hlavy parašutistů nenávratně zničeny, nebo zda zůstávají spolu s listinnými archivy uschovány v některém z německých či rakouských depozitářů, se lze zatím pouze dohadovat. Nevíme. Občas kolují různé nesmysly. Přesto některé souvislosti zasahují do přítomnosti. Před třemi lety dostal historik Petr Blažek následující mail: *Vážený pane*

doktore, nevím, nakolik se moje informace zakládá na skutečnosti, ale asi před pětatřiceti lety mi vyprávěl můj kamarád a přítel, spisovatel Vladimír Körner, že v berlínském Volkspolizei museum na BrunnenstraÙe jsou vystaveny hlavy hrdinů našeho odboje Gabčíka a Kubiše, o které socialistické zřícení nejevilo z pochopitelných ideologických důvodů zájem. Tvrdil tehdy, že je viděl na vlastní oči. Nevím, zda nefabuloval, což obvykle nedělal, ale vzpomněl jsem si na to, když jsem dnes sledoval pořad Reportéři ČT, zvláště tu část týkající se Ďáblického hřbitova. Vím, že to zní trochu fantasticky, ale na druhé straně by mě to nijak neudivilo. Neudivilo by mě ani to, kdyby si to Vladimír Körner, který se obdobím druhé světové války zabýval, vymyslel. Co s tím? Dá se dnes zjistit, zda na tom je něco pravdy? S pozdravem Prof. MgA. David Jan Novotný. Pokoušíme se nyní zjistit, zda jde o relevantní údaj. Jedno je nespochybnitelné: předmětem objasnění by byl významný československý národní symbol.

¹² *Časopis lékařů českých*, 1986, roč. 122, č. 23.